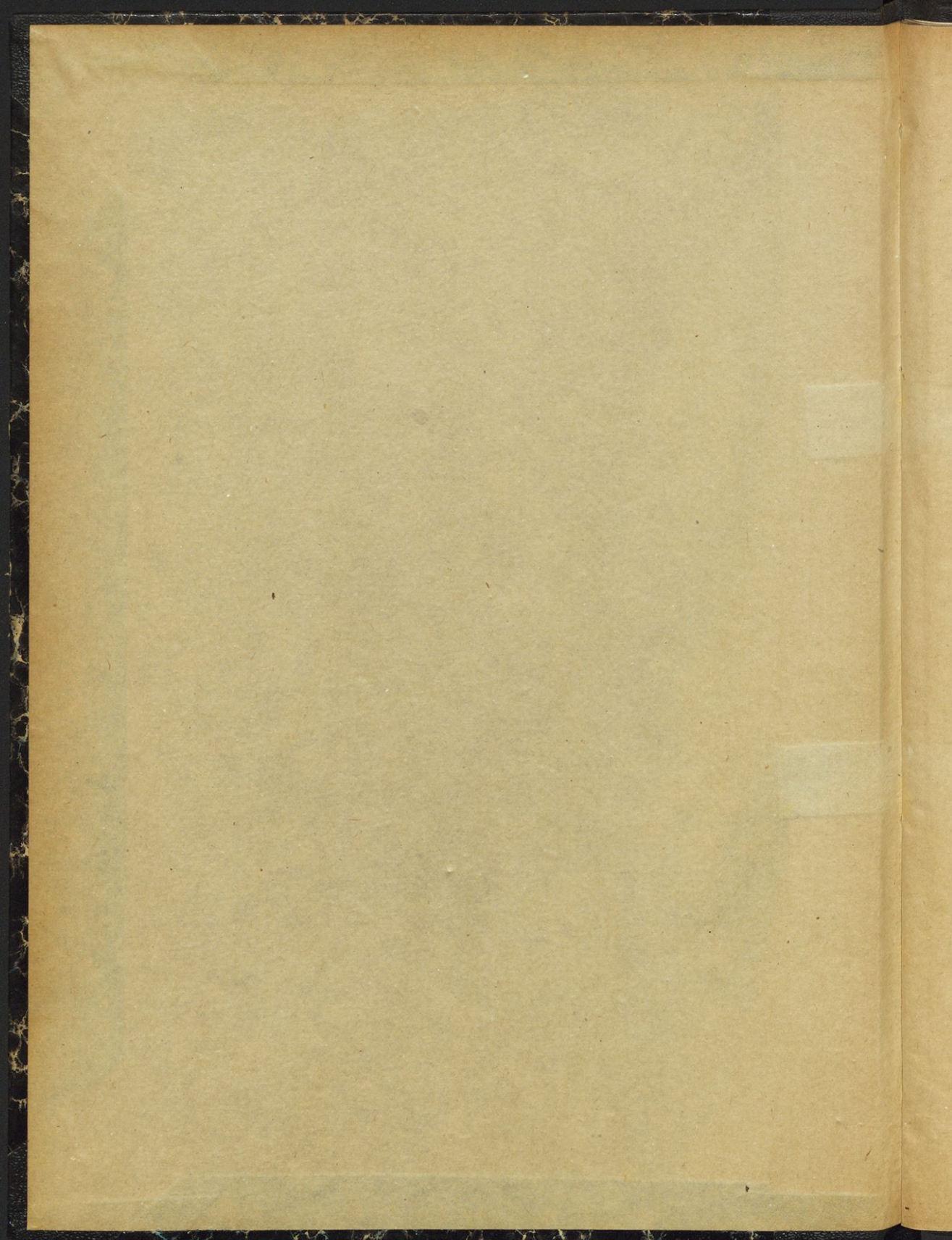

II

44536

VISOKOČASTITEMU GOSPODU

JOŽEFU ŽUPANU

DEKANU

OB VESELEM PRIHODU

v

ŽUPNIJO S. URHA ŠK.

v

DOLIŃO

NA 24. MALEGA TRAVNA 1900.

[*V. Koster*]

ZALOŽILO ŽUPANSTVO OBČINE DOLINE.

TISKARNA »EDINOST«.

Visokočestiti Gospod Dekan!

Da se veseli dogodek Vašega prihoda v dolinsko župnijo ohrani v trajnem spominu, starešinstvo dolinske občine je sklenilo objaviti v tej knjižici voščila ljudstva o tej priložnosti slovesni in tudi nekatere dogodbe dolinske župnije iz preteklih dob z najuljudnejo prošnjo, da Velečastiti blagovolite jo sprejeti kot zagotovilo odkritosrčnega spoštovanja in neupogljive udanosti vernih te župnije

z odličnim spoštovanjem

starešinstvo dolinske občine.

SONET.

Čuvale Te vazda vjerne zvezde z neba visokoga!
Molitev.

St. Vraz.

romisel Božji v svojo Te proslavo
Poslal je sem za dušnega glavarja ;
Naj spremlja torē mila k nam Te zarja,
Saj nosimo za Te ljubezen pravo.

Ljubezen to Ti dajemo v zastavo,
Naj Tebi zadovoljnost ona vstvarja :
Ti nosil boš pred večnega glavarja
Molitve naše v rajsko veličavo.

Vse delovanje Tvoje plemenito,
Vse opravljenje Tvoje imenito
Naj raja nam plodove za plodovi.

Naj Otec je nebeški blagoslovi,
Naj nas po njem prenovi in prerodi !
Zdravstvuj nam vedno, Bog Te vodi !

Župljani.

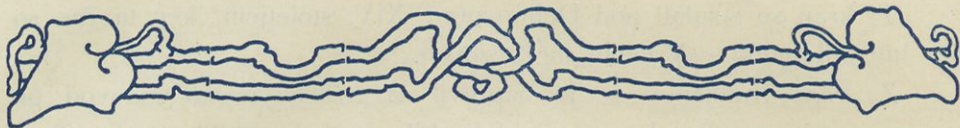
MAJ DONESKI

K CERKVENI ZGODOVINI

ŽUPNIJE SV. URHA ŠK.

V DOLNI.

O DAVNOSTI DOLINSKE ŽUPNIJE.

(IZ NEMŠKEGA).

Ne da se natanko povedati, kedaj se je ta župnija utemeljila, najstareji spisi segajo le do leta 1573. in tudi poročila iz te dobe so le negotova. Verjetno pa je, da je ta fara ali prav za prav duhovna postaja nastala tekom IV. ali V. stoletja, ko se je po teh krajih krščanska vera uže dobro razcvetala.

Pripovedujejo ljudje, kar je tudi verjetno, da je na prostoru sedanje župnijske cerkve stala nekdam mala cerkvica, v katerej je župnik v letu le nekolikokrat izvrševal sv. obrede, potem pa zopet odpotoval na Kras v Goričano, Brezovico, Vreme, od koder se je vrnil po 4—6 tednov; potem se more verjetno sklepati, da je ta župnija one kraje obsegala.

Da je Dolina nekdam bila naseljena in krščanstvo sprejela, jamčita izgledno rodoviten kraj in bližava tržaškemu mestu.

Dognano je tudi, da je bil tržaški škof do leta 1783. tudi pravi župnik, imel je tu svoje poslopje, katero je bilo v najnižjem kraju vasi in kliče se ta prostor po domače Škofija.

Roko Lavriha mi je pravil, da je pri zidanju na dotičnem kraju naletel na kamen sè starim napisom, kateri kamen pa so zidarji porabili v njegovej nepričujočnosti za temelj pri obzidavanju njegovega dvorišča na Klancu.

O župnijskem poslopju se tudi ne more nič jasnega povedati; uže župnik Fogarini piše, da po nekem davnem sporočilu, imel je župnik svoje stanovanje v starem poslopju, o tem pak on nič gotovega ne ve; in res, ko se je leta 1837. popravljala kašča, naletelo se je na sled nekdašnje kuhinje, čumnate in pristranskega prostora.

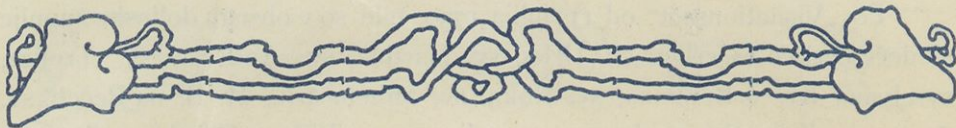
Ti kraji so spadali pod Dolino pred XIV. stoletjem, ker ta čas so uže bili duhovniki v Vremah in Brezovici.

Za časa Rimljanov se je napravil za tržaško mesto vodovod, po katerem se je napeljevalo vodo iz dolinskih in boljunskih virov v Trst. Vas Boljunec ima tudi ime od vira dobre vode. Boljunec pomeni boljši unec, boljši vir, boljša voda (Aqua melior).

Do leta 1783. so bili dolinski župniki le nadomestniki (vicarii) škofovi za Dolino. Tržaški škof Anton Goppo „trščanski knez“ stanoval je v Dolini od leta 1450. do 1459. Njive pod vasjo ležeče se kličejo še današnji dan „pod Škofijo“.

Benko Fogarini je župnikoval v Dolini trikrat: Prvikrat (1653—1662.), drugikrat (1670—1675.) in tretjikrat (1676—1690).

ŽUPNIJA DOLINSKA V PRETEKLIH STOLETJIH.

V XVI. stoletju je župnija sv. Urha v Dolini segala v kraje treh kronovin, namreč: Vojvodino Kranjsko, pokneženo grofijo Goriško in okolico tržaško. Vojvodine Kranjske je obsegala celo okrožje (jurisdictio) grada sacerbskega na Stermecu, poknežene grofije Goriške, vas Lokvo in okolice tržaške soline in bližnje pristave (mandrije do reke Fiume grande in Katinaro, Gropado, Padrič, Bazovico in Lipico.

Mejila je župnija na vzhodu sè župnijo Vrem in Brezovico, proti jugu sè Laniščem in Predloko in Osp proti večerni strani z beneškimi Miljami in okolico tržaško, na severni strani pa s Povirjem.

V tadanjih časih so duhovno pastirstvo oskrbovali sledeči duhovni: župnik in kooperator v Dolini, in kapelani na Gročani, v Klancu in Lokvi. Bili so tudi duhovni v Lipici, Bazovici, Dragi in na Katinari (pa ne stalno nameščeni).

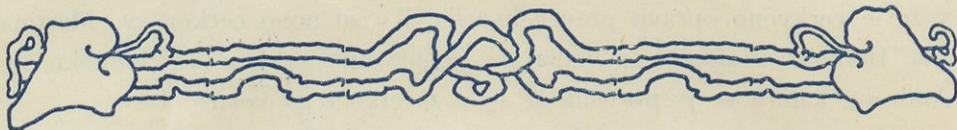
Župnija je štela 24 vasi, 34 cerkvâ, 5000 duš, med temi 3500 obhajancev (Retap. 1714).

Po urbarju leta 1653. sti bile dve župnijske hiše v Dolini: jedna imenovana stari farovž, kjer so hlevi, klet in shrambe za pridelke in novi farovž, kateri služi župniku v stanovanje. Vrta sta bila tudi dva: eden pri starem farovžu, drugi pa sredi vasi na trgu „na gorici“ (sedaj hiša Česnika).

Po „Visitationsact“ od 11. julija 1739. bile so v obsegu dolinske župnije sledeče cerkve: Cerkev sv. Urha, sv. Martina, sv. Andreja, sv. Trojice, sv. Jvana Kr. v Boljuncu, sv. Roka, sv. Mihela arh., M. B. na Pečeh, sv. Antona v Zabrežici, sv. Lovrenca na Jezeru, sv. Elije v Dragi, sv. Tomaža na Gročani, sv. Uršule v Logu, sv. Jurja v Ricmanjih, sv. Trojice na Katinari, sv. Marije Magdalene v Bazovici, sv. Antona Pad. v Lipici, sv. Mihaela arh. v Lokvi, sv. Sacerba in sv. Roka na Beki, sv. Lovrenca in sv. Petra v Klancu, sv. Marije Magdalene in sv. Sabe v Podgorjah, sv. Jere v Prešnici, sv. Sebastjana v Terpcih, sv. Antona v Prebenegu.

V XVII. stoletju so nastale duhovnije v Klancu (1627) in na Gročani (1645), v Ricmanjih (1788) in v Borštu (1800) v preteklem stoletju kakor kapelanije odvisne od župnijske cerkve.

DOLINSKE CERKVE DO XVIII. STOLETJA.

V Dolini so bile pred XVIII. stoletjem te-le cerkve: Sv. Urha, sv. Martina, sv. Andreja, sv. Križa in presv. Trojice.

Glavna cerkev je bila sv. Urha. Kedaj je bila sezidana, ne more se določiti, a slutiti se mora, da le s časoma je prišla do sedanje oblike; stala je vendar kakor častitljiva veža božja uže leta 1615, kakor K. piše: 20. novembra 1615. so Benečani žgali in ropali po vaseh Sacerbu, Prebenegu in Dolini, kjer je bila cerkev najlepša vse škofije tržaške (seveda le na deželi, na kmetih). Pri Dolini so naleteli Benečani s svojo vojsko leta 1615 na krepek in pogumen odpor; ustavili so se jim vaščani združeni z bližnjimi okoličani iz Brega in so s cesarsko vojsko odpodili sovražnika.

Zvonik je bil cerkvi pridružen na desnej strani pročelja cerkve, kakor v Ricmanjih. Sedanji zvonik so začeli zidati leta 1790.

Prostor okoli cerkve sv. Urha so obzidali leta 1661. kakor spričuje napis pri urodu: „Benedicto Fogarino parrocho et syndacis“. Vse to delo je dovršila bratovščina presvetlega rešnjega Telesa.

Popravila in olupšala se je glavna cerkev in zvonik dozidal v letu 1790—1794. kakor spričuje napis v latinskem jeziku: Sv. Urhu Dolina prenovila.

Cerkve sv. Martina na Berceh so sezidali leta 1655. Nekdanja cerkev sv. Martina je stala na podnožju griča Plehnek-a, katero so leta 1655. posvetili sv. Andreju. Še sedaj se pravi vinogradom tam ležečem v Šmartnu ali v Šmartnih, to je o sv. Martinu. Zidala se je nova cerkev sv. Martina na Berceh vsled prošnje poglavarjev in starešinov v imenu vse srenje od 1. maja 1648., ker je stara cerkev sv. Martina preveč oddaljena od vasi, v njej se redkokrat sv. maša brala in vlaga mokrotnost

veže je cerkveno opravo preveč kvarila. Ko so novo cerkev sv. Martina „na Berceh“ sezidali, posvetila se je prvotna cerkev v Plehneku sv. Andreju, katera se je porušila še le v začetku tega veka.

Leta 1757. se je prodalo za 1000 zlatov mlin pod Koromačnikom, kateri je bil lastnina cerkve sv. Martina „na Berceh“.

Vredno je omeniti, da manjši zvon cerkve sv. Martina podolgaste oblik eima letnico 1463.

Kedaj je cerkev presv. Trojice nastala ne more se določiti; cerkvice sv. Križa je stala ne daleč pod vasjo, pri sedanjem Križcu. Toliko pričuje ustmeno poročilo.

Te so bile veže božje dolinske v minulih stoletjih; dve teh so podrli; cerkvico sv. Križa so porušili leta 1730. Kar se je podrla, nadomestilo se je s tem, da se je župna cerkev sv. Urha povečala in olepšala. Popis obiskovanja škofovega od 11. julija 1739. našteva v dolinski župniji 22 cerkvâ in še niso vse naštete. Te in mnogoštevilne pobožne bratovščine (n. pr. sv. Urha, Roženvenca, presv. rešnjega Telesa itd.) pričajo jasno o bogoljubnosti naših pradedov, kateri so tudi radi romali k svetiščem v Italijo: za Porcijunkulo 2. avgusta v Asisi, za sv. Antona v Padovo do najnovejših časov.

Tudi v oporokah so se spominjali teh svetišč s primernimi doneski v denarju.

NEKOLIKO DOGODKOV IZ PRETEKLIH DOB, ZADEVAJOČIH DOLINSKO ŽUPNIJO.

Leta 44. po Kristovem rojstvu zanese evangeljist sv. Marko, učenec sv. Petra luč sv. vere v oglejsko mesto in po nasledniku mu sv. Mohorju se je krščanstvo širilo tudi v teh krajih.

Leta 120 po Kristovem rojstvu jelo se preganjanje kristijanov, katero je trajalo skorej do leta 300 po Krist. Mučeniško smrt so storili: Sv. Apolinar, sv. Eufemija in sv. Tekla leta 250., sv. Sacerb leta 283. in sv. Just leta 290.

Leta 524. Ustanovi se škofija tržaška.

Leta 1331. Jakob Prašel, župnik dolinski postane korarjem stare cerkve sv. Justa v Trstu.

Leta 1336. Posvečenje cerkve sv. Marije Magdalene v Bazovici tačas spadajoči dolinski župniji.

Leta 1371. Župnik dolinski je plačeval letnih 100 lir, kooperator pa 50 lir turškega davka (za vojsko zoper Turka).

Leta 1449. Župnik dolinski začasno premeščen v Vreme.

Leta 1581. Blagoslovljenje cerkve in pokopališča v Černotčah.

Leta 1626. Posvečenje stranskih oltarjev sv. Ivana in presv. rešnjega Telesa župne cerkve.

Leta 1636. 9. junija ustanovljena bratovščina presv. rešnjega Telesa.

Leta 1671. 9. junija ustanovila se je bratovščina sv. Jakoba, sv. Andreja ap., presv. Trojice.

Leta 1689. 22. maja. Posvečenje altarja M. B. škapulirske cerkve sv. Martina.

Leta 1726. 19. maja. Posvečenje altarja sv. Urha (relikvije sv. Fortunata in Celsija mučencev).

Leta 1732. Uvela se je bratovščina sv. Rožnega venca.

Leta 1741. 6. julija. Posvečenje stranskih altarjev sv. Križa in M. B. 7 žalosti župne cerkve.

Leta 1741. 9. julija. [Posvečenje altarja stranske M. B. v Boljuncu.

Leta 1753. Posvečenje cerkve in altarjev pri sv. Jožefu v Ricmanjih, kjer je bila od leta 1693. bratovščina sv. Jožefa.

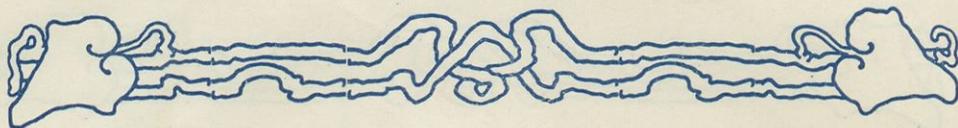

ŽUPNIKI DOLINSKE ŽUPNIJE.

- Jakob Prašel okoli leta 1330.
Mihael Prašel iz Dol leta 1554.
Juri Jurinčič iz Dol leta 1573.
Jakob Pengar iz Buzeta leta 1608.
Jakob Križaj iz Ipave leta 1624.
Marko Hrovat iz Lokve 1629.
Benko Fogarini iz Trsta leta 1650. (Prvikrat.)
Juraj Stranj iz Doline leta 1665. (Namestnik.)
Benko Fogarini iz Trsta leta 1671. (Drugi krat.)
Jakob Ambrožič leta 1675. (Namestnik.)
Benko Fogarini iz Trsta leta 1676—1690. (Tretji krat.)
Ivan Ambrosio leta 1691.
Franc Ipavic iz Ipave leta 1698.
Ivan Ernest Ravnoch baron iz Versabra leta 1725.
Ivan Anton Isič leta 1759.
Matija Dekleva iz Podgrada leta 1781.
Nikolaj Probst iz Trsta leta 1797.
Peter Alberti iz Boljunca leta 1799.
Alojzij Brajša iz Pične leta 1825.
Jožef Gulič iz Koprive leta 1833.
Jožef Kovačič iz Malence leta 1847.
Jožef Pavšler iz Kranja leta 1853.
Ivan Železnikar iz Cirkvence leta 1853.
Martin Zotel leta 1854.
Jurij Jan leta 1866.
Ivan Varl leta 1893.

DUHOVNIKI DOMAČINI IZ PREJŠNIH STOLETJI.

- Jakob Prašel leta 1323—30., župnik v Dolini.
Mihael Prašel leta 1554., župnik v Dolini.
Juri Jurinčič leta 1573., župnik v Dolini.
Jernej Stranj leta 1665., namestnik v Dolini.
Blaž Paravel leta 1775., kapelan v Lipici.
Jernej Stranj leta 1773., kapelan v Pregarjeh.
Matija Samec leta 1775., kapelan na Opčinah.
Gregor Lavriha leta 1629., kooperator v Dolini.
Jurij Fabiani leta 1671.
Pavel Samec leta 1652., duhovnik v Lokvi.
Jakob Korsini leta 1679., duhovnik v Dolini pozneje župnik v Ospu.
Ivan Gabranja leta 1772., duhovnik v Ricmanjih.
Peter Alberti iz Boljunca leta 1799., dekan v Dolini.
Miha Alberti iz Boljunca leta 1826., župnik v Brezovici.
Anton Alberti iz Boljunca.
Anton Bordon iz Ricmanj.
Juri Bordon iz Ricmanj.
Anton Jurinčič leta 1615., subdijakon

POMENLJIVI ŽUPNIKI V DOLINI SO BILI:

Mihael Prašel (1554—1578) in Juraj Jurinčič (1578—1607), domačina, spisavala sta vse župnijske knjige in zapisnike v domačem jeziku.

Jakob Pengar (1611—1624) rodom od Buzeta, hud nasprotnik beneške vlade v Kopru, navduševal je Brežane za upor proti beneški vojski, kakor poroča Fr. P. Sarpi, *Storia degli Uscochi*.

Ivan Ernest Ravnoch plem. (1715—1759) spisal je dogodek o „večnej luči“ pri sv. Jožefu v Ricmanjih v nemškem jeziku (delo poklonjeno careviču avstrijskemu) in tudi v italijanskem jeziku. Rokopisa se hranita v dolinskeji župnijskeji knjižnici.

Jožef Evgen Kovačič (1847—1851) znan pisatelj, zapustil je zgodovino tržaške škofije v slovenskem jeziku, katera pa ni še zagledala belega dne.

Njegovi govori cerkveni, spisani v slovenskem jeziku se hranijo v župnijskeji knjižnici v Dolini.

Ivan Železnikar, rojen leta 1805. župnik-dekan v Ospu in potem l. 1852. v Dolini je bil dober govornik, marljiv sotrudnik „Novicam“ in kmetom v duhovnem in svetnem oziru, zlasti v kmetijskem, vrl učitelj in dobrotnik. (Ivan Lavrenčič. Zgodovina crkljanske fare.)

KNIŽNICA ŽUPNIJSKA V DOLINI.

Kedaj se je osnovala ne ve nihče povedati, v preteklem stoletju je omenja inventar kakor osnovano. Knjižnica je bila urejena leta 1863, in tudi napravil se je zapisnik vseh knjig (700 knjig) in listin. Pri urejevanju knjig se je prišlo na sled registrom in urbarjem, pisanem v domačem jeziku (v glagolici) in sicer: Kerstna knjiga (1607—1619) in Urbarji sv. Antona (od leta 1548.), sv. Roka (1603), sv. Mar. na Pečeh (1605), sv. Ivana v Boljunci (1576), sv. Antona v Prebenogu (1580), sv. Sacerba (1583—1680). V tej knjižnici se nahajajo med drugimi knjigami dela glasovitih pisateljev, n. pr.: Valvasor, Ireneo, Schoenleben, Platina, Reifensstuel, Van Espen, Burdalone, Segneri, Bergier itd. kakor tudi Reperieva pesmarica iz leta 1757. (Glej Glaser, Zgodovina slov. slovstva.)

S. SACERB.

Ljudstvo v Bregu časti posebno sv. Sacerba, katerega praznik obhaja se dne 24. maja; naj sledi tu kratek popis njegovega življenja.

Roditelja Evlogij in Klemencija sta mladega Sacerba izrodila v strahu božjem in prva njuna skrb je bila vsaditi zgotovje v nežno srce mladenčeve lepe nauke sv. vere ter obuditi v mlademu odgojencu blage čute milosrčnosti in usmiljenja. In res roditeljev prizadevanje ni bilo zastonj, ko je dvanajstletni deček zamišljen v molitev božjemu vabilu pokoren dal slovo hrupnemu mestnemu življenju ter podal se v votlino bližnje okolice, kjer je preživel leto in devet mesecev v premišljevanju božjih veži in v strogi pokori. To je bilo zanj druga stopnja izreje; kar se ni mogel doma od roditeljev izučiti prisvojil si je v tej votlini (sv. Jami) sè strogim življenjem in zatajevanjem samega sebe.

Na božje povelje vrne se na svoj dom k roditeljem, kateri so gotovo težko pogrešali dobrega sina. Ko pride do bližnjih livad prikaže se mu velik gad, katerega je umoril z znamenjem sv. križa.

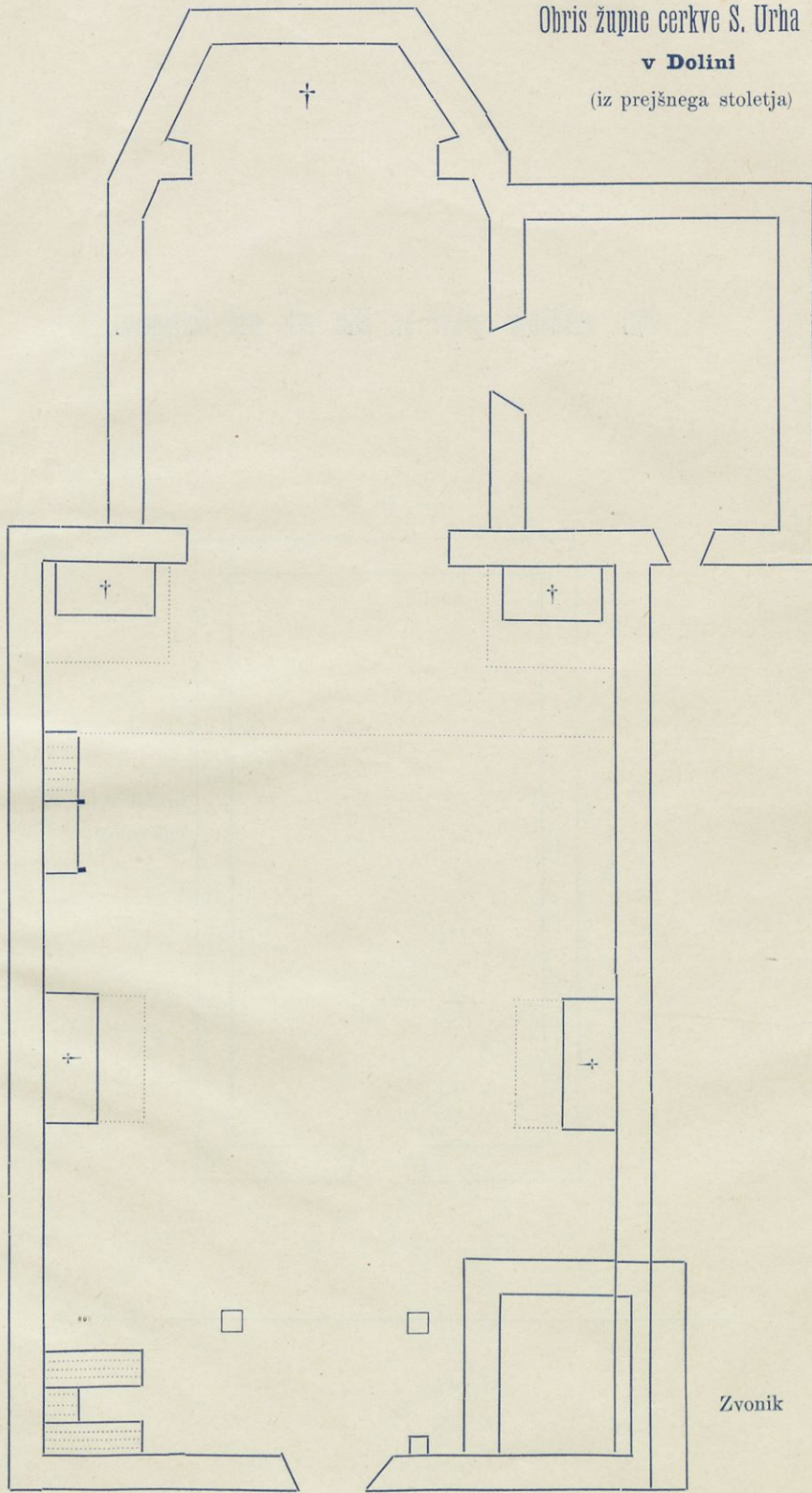
Tudi druge čudeže je mladi Sacerb vrševal: otroka obsedenega je ozdravil. Kakor tudi sina imenitnej gospej Fulzenciji in polumrtvega zidarja Didima je k življenju povrnil.

Tadanji rimski poglavar Junilij ukaže mladeniča Sacerba, ker je krščansko vero stanovitno izpovedal, tepsti, razmesariti in potem z vrelem oljem politi ter mu glavo odseči. Sacerb, ako ravno mlad je vse te muke srečno prenašal in umrl za vero Kristovo leta 184.

Pobožna mati je truplo častitljivo pokopala. Njegovi ostanki se hranijo v stolni cerkvi sv. Justa in izpostavljalo se javnemu česčenju na 24. maja vsacega leta.

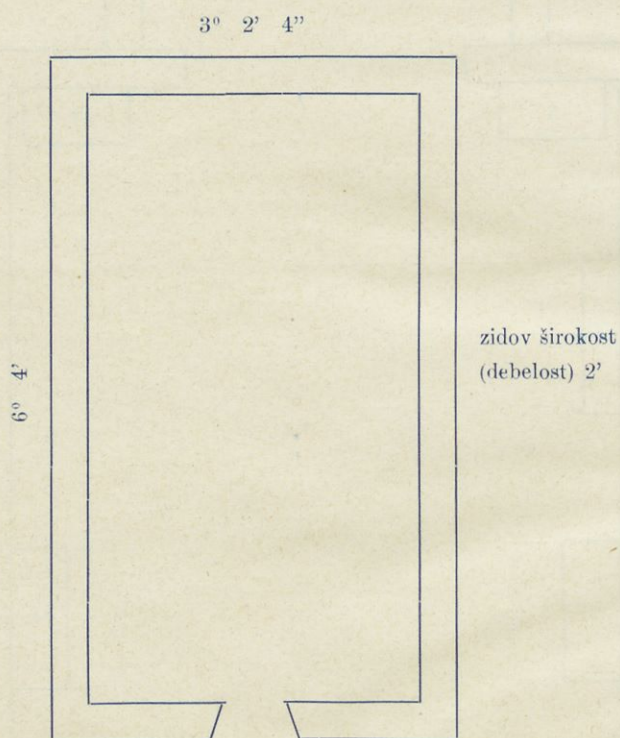
DODATEK.

Obris župne cerkve S. Urha Šk.
v Dolini
(iz prejšnjega stoletja)

Zvonik

Obris nekdanje cerkve sv. Mih. arh. nad Boljuncem.

6 sežnjev.

